

Универзитет „Гоце Делчев“-Штип, Правен факултет
Штип, Република Македонија

ПЕТТА МЕЃУНАРОДНА НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЈА

ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ,
СЕКЦИЈА „МЛАДИ ИСТРАЖУВАЧИ“

Штип, 2018

Печати / Print 2-ри Август-Штип / 2- ri Avgust- Shtip

Уредници: Марија Амповска, Кристина Мишева, Елена Максимова

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски",
Скопје

Goce Delcev University in Shtip, Faculty of Law
Shtip, Republic of Macedonia

FIFTH INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE

PROCEEDINGS

Shtip, 2018

Организациски комитет / Organizational Committee/ Организационный комитет конференции

Kristina Misheva PhD, Faculty of Law, Goce Delcev University in Shtip, Macedonia, kristina.miseva@ugd.edu.mk
Marija Ampovska PhD, Faculty of Law, Goce Delcev University in Shtip, Macedonia, marija.radevska@ugd.edu.mk
Elena Maksimova, LL.M., Faculty of Law, Goce Delcev University in Shtip, Macedonia, elena.ivanova@ugd.edu.mk
Strasko Stojanovski, PhD, Faculty of Law, Goce Delcev University in Shtip, Macedonia, strasko.stojanovski@ugd.edu.mk

Програмски комитет / Program Committee / Программный комитет конференции

Agim Nuhui PhD, Faculty of Law, State University of Tetovo, Macedonia, agim.nuhui@unite.edu.mk
Alenka Verbole PhD, currently- OSCE Mission in Tirana, University of Ljubljana, Slovenia, alenka.verbole@osce.org
Ana Nikodinovska Krstevska PhD, Faculty of Law, Goce Delcev University in Shtip, Macedonia, ana.nikodinovska@ugd.edu.mk
Anastasia Bermúdez Torres PhD, Faculty of Law, Political Science and Criminology, University of Liege, Belgium, abermudez@ulg.ac.be
Andon Majhoshev PhD, Faculty of Law, Goce Delcev University in Shtip, Macedonia, andon.majhosev@ugd.edu.mk
Belul Beqaj PhD, University of Business and Technology, Department of Political Science, Prishtina, Kosovo, belul.beqaj@gmail.com
Borka Tushevska PhD, Faculty of Law, Goce Delcev University in Shtip, Macedonia, borka.tusevska@ugd.edu.mk
Elena Ivanovna Nosreva PhD, Faculty of Law, Voronezh State University, Russia, elena@nosyreva.vrn.ru
Gabriela Belova PhD, Faculty of Law, University “Neofit Rilski”, Blagoevgrad, Bulgaria, gbelova@hotmail.com
Gemma Andreone PhD, Institute for International Legal Studies of the Italian National Research Council (ISGI - CNR), Italy, gemma.andreone@gmail.com
Ice Ilijevski, PhD, Faculty of security – Skopje, University St. Kliment Ohridski – Bitola, iiljevski@fb.uklo.edu.mk
Igor Kambovski PhD, Faculty of Law, Goce Delchev University in Shtip, Macedonia, igor.kambovski@ugd.edu.mk
Ivana Bajakić PhD, Department of Economic Sciences, Faculty of Law, Zagreb, Croatia, ivana.bajakic@pravo.hr

Jadranka Denkova PhD, Faculty of Law, Goce Delcev University in Shtip, Macedonia, jadranka.denkova@ugd.edu.mk

James C. Helfrich PhD, Global Scholars, Liberty University, Colorado, USA, jchelfrich@aol.com

Jovan Ananiev PhD, Faculty of Law, University "Goce Delcev"- Shtip, Macedonia, jovan.ananiev@ugd.edu.mk

Jovan Zafirovski, PhD, Faculty of Law, St Cyril and Methodius University in Skopje, j.zafirovski@pf.ukim.edu.mk

Kristina Misheva PhD, Faculty of Law, Goce Delcev University in Shtip, Macedonia, kristina.miseva@ugd.edu.mk

Kristine Whitnoble PhD, Faculty of Law, Goce Delcev University in Shtip, Macedonia, kristine.whitnoble@ugd.edu.mk

Maciej Czerwinski PhD, Institute of Slavic Philology, Jagiellonian University, Krakow, Poland, maciej.czerwinski@uj.edu.pl

Marija Ignjatovic PhD, Faculty of Law, University of Nis, Serbia, marija@prafak.prafak.ni.ac.rs

Migena Leskoviku Prof. Dr, University of Tirana, Albania, migena.leskoviku@gmail.com

Naser Ademi PhD, Faculty of Law, State University of Tetovo, Macedonia, dr.naserademi@gmail.com

Natalia Vladimirovna Butusova PhD, Faculty of Law, Voronezh State University, Russia, butusova@law.vsu.ru

Nikolai Baranov PhD, Baltic state technical university Voenmeh, At. Petersburg State University, St. Petersburg, Russia, nicbar@mail.ru

Nives Mazur Kumrić PhD, Faculty of Law, Political Science and Criminology, University of Liège, Belgium, nives.mazurkumric@ulg.ac.be

Novak Krstić, PhD, Faculty of Law, University of Niš, novak@praf.ni.ac.rs

Olga Kosevaliska PhD, University "Goce Delcev"- Shtip, Faculty of Law, Macedonia, olga.kosevaliska@ugd.edu.mk

Ruzica Simic Banovic, PhD, Assistant Professor, Faculty of Law, University of Zagreb, Croatia, ruzica.simic@pravo.hr

Silviu G. Totelecan PhD, Cluj-Napoca Branch of Romanian Academy, Socio-Human Research Department of "G. Baritiu" History Institute, Romania, silviu.totelecan@g.ail.com

Slavejko Sasajkovski PhD, Institute for Sociological, Political and Legal Research, University "St. Cyril and Methodius", Skopje, Macedonia, bilbilef@isppi.ukim.edu.mk

Strahinja Miljkovića PhD, Faculty of Law, Mitrovica, strahinja.miljkovic@pr.ac.rs

Strashko Stojanovski PhD, Faculty of Law, Goce Delcev University in Shtip, Macedonia, strasko.stojanovski@ugd.edu.mk

Suzana Dzamtoska Zdravkovska PhD, American University of Ras Al Khaimah, Ras Al Khaimah, UAE, suzana.zdravkovska@aurak.ac.ae

Tamara Perisin, MJur (Oxon) PhD, Department of European Public Law - Jean Monnet, University of Zagreb - Faculty of Law, Croatia, tamara.perisin@pravo.hr

Tunjica Petrašević PhD, Faculty of Law, University of Osijek, Croatia,
tpetrase@pravos.hr

Wouter Van Dooren PhD, Public Administration and Management, University of
Antwerp, Belgium, wouter.vandooren@uantwerpen.be

Yuriy Nikolaevich Starilov PhD, Faculty of Law, Voronezh State University, Russia,
juristar@vmail.ru

Zeynep Ece Unsal, PhD, Istanbul Gelisim University, Faculty of Economics
Administrative and Social Sciences - Department of Political Science and
International Relations, zeunsal@gelisim.edu.tr

Содржина

Ана Здравева, Кристијан Панев ПРИСТАП ДО БЕСПЛАТНА ПРАВНА ПОМОШ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА	3
Виолета Ничева Тиквешанска SAFETY AND SECURITY OF REFUGEE CHILDREN ACCOMODATED IN STATE INSTITUTIONS	21
Дарко Мајхошев ПРАВНИ ПРЕТПОСТАВКИ ЗА РАЗВОЈ НА ТУРИЗМОТ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА	35
Дарко Стојанов ТЕОРИИ ЗА ЕВРОПСКАТА ИНТЕГРАЦИЈА	51
Емилија Локвенец МЕХАНИЗМИТЕ НА ЕВРОПСКИОТ СУД ЗА ЧОВЕКОВИ ПРАВА ЗА ОБЕЗБЕДУВАЊЕ НА КОНЗИСТЕНТНОСТ НА СУДСКАТА ПРАКСА КАКО МОДЕЛ ЗА ДОМАШНОТО ПРАВОСУДСТВО	67
Златко Стојанов НАЦИИТЕ И НАЦИОНАЛИЗМИТЕ НА БАЛКАНОТ: СО ПОСЕБЕН ОСВРТ НА МАКЕДОНИЈА	83
Зорица Стоилева, Дијана Ѓоргиева ГРАЃАНСКАТА ПОСТАПКА ВО СВЕТОТ НА ГЛОБАЛИЗАЦИЈАТА	101
Иван Николов НОВИОТ МОДЕЛ НА ИСТРАЖНАТА ПОСТАПКА СОГЛАСНО НОВИОТ ЗКП ОД 2010 ГОДИНА	113
Ирена Манчева ПРЕГЛЕД НА РЕГИОНАЛНИТЕ ПРЕТПРИСТАПНИ ИНСТРУМЕНТИ НА ЕВРОПСКАТА УНИЈА ВО ОДНОС НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА И РЕПУБЛИКА БУГАРИЈА	127
Марина Карова КОНЦЕПТОТ НА КРИВИЧНИТЕ ДЕЛА НА ТЕЛЕСНА ПОВРЕДА СОГЛАСНО КРИВИЧНИОТ ЗАКОНИК НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА	143
Саднра Цветкоска КРИВИЧНИ ДЕЛА ПОВРЗАНИ СО БАНКАРСТВОТО	155

Сашка Андонова

**ДЕЛКРЕДЕРЕ ОДГОВОРНОСТ КАЈ ДОГОВОРИТЕ ШТО СЕ ПРАВЕН
ОСНОВ ЗА ВРШЕЊЕ НА УСЛУГИ..... 173**

Слободан Јевтимов

**РАСПАДОТ НА ЈУГОСЛАВИЈА И БАЛКАНСКИТЕ ВОЈНИ ВО 1990-те
..... 191**

ПРАВНИ ПРЕТПОСТАВКИ ЗА РАЗВОЈ НА ТУРИЗМОТ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Дарко Мајхосев

Магистер на правни науки – правосудна насока, Универзитет “Гоце Делчев” -
Штип,
darko-majhosev@hotmail.com

Апстракт

Туризмот како индустрија во светски рамки е во голема експанзија. Ова се должи на повеќе фактори (правни, институционални, економски, маркетинг, социјални, културни, политички, религиозни, меѓународни). Во овој труд ќе се фокусираме и обидеме да одговориме на основното истражувачко прашање: колку правните претпоставки во Македонија влијаат позитивно врз развојот на туризмот и угостителството? До одговорот на поставената истражувачка хипотеза ќе дојдеме преку анализата на правната рамка во Република Македонија. Во истражувањето поаѓаме од претпоставката дека врз развојот на туризмот во Република Македонија влијаат неколку внатрешни фактори, особено правната регулатива. Од анализата на правната регулатива ќе утврдиме дали и колку таа влијае врз развојот на туризмот, односно ќе се обидеме да ги пронајдеме слабите страни на законската регулатива кои се сопирачка за поинтензивен развој на туризмот.

Клучни зборови: закони, институции, развој, перспективи.

THE LEGAL ASSUMPTIONS FOR DEVELOPMENT OF TOURISM AND CATERING IN THE REPUBLIC OF MACEDONIA

Abstract

Tourism as a world-class industry is in great expansion. This is due to several factors (legal, institutional, economic, social, cultural, political, religious, international). In the paper, we will focus and try to answer the fundamental research question: how positive is the influence of the legal assumptions in Macedonia in the development of tourism and catering? To answer the research hypothesis, we will have to perform an analysis of the legal framework in the Republic of Macedonia. In the research, we start from the assumption that several internal factors influence the

development of tourism in the Republic of Macedonia, in particular the legal regulations framework. From the analysis of the legal regulation we will determine whether and how much it affects the development of tourism, i.e. we will try to find the weaknesses of the legal regulations that prevent greater development of tourism.

Key words: *laws, institutions, development, perspectives*

Вовед

Туризмот како стопанска дејност е една од најважните дејности во секоја држава од повеќе аспекти. Од една страна туризмот е стопанска дејност која донесува значителен девизен прилив и економски беневит на државата, односно вработува значаен број на работници. Освен тоа, тој овозможува развој на другите паралелни дејности кои се директно поврзани со туризмот (земјоделството, прехранбена индустрија, транспортот, малите бизниси-занаетството). Туризмот, пред сè е локомотива за развој на мали и средни бизниси. Денес, современиот туризмот е моќен стопански сегмент за развој на економијата, главен двигател и основен столб на социо-економскиот напредок на развиените, но и на земјите во развој. Ефектите од туризмот се повеќекратни и пред сè се видливи преку порастот на девизниот прилив, подобрување на платниот биланс, креирање на нови работни места, но и пораст на инвестициите.¹ Брзиот раст на туризмот на глобално ниво охрабри голем број држави при преземањето на директни чекори кон развој на туризмот и негов посериозен третман.

Статистиката покажува дека во одредени држави кои се природно и географски предодредени за развој на туризмот, оваа дејност остварува над 50% од БДП (Бруто домашниот производ). Оваа стопанска дејност има континуиран пораст во еден подолг временски период на што укажуваат и статистичките податоци. Туризмот е флексибилна и одржлива дејност дури и во услови на светска економска криза. Ако во услови на светска економска криза економскиот раст во најголем број на држави во светот опаѓа, туризмот покажува тенденција на континуиран раст, што претставува своевиден феномен. Многу теоретичари ова го објаснуваат со потребата на човекот своите негативните мисли и перцепции за кризата за миг да ги заборави со патувања, најчесто во странство.

Туризмот во Република Македонија има слични тенденции како и останатите држави во светот. Статистиката покажува тенденција на позитивни движења на туризмот во еден подолг временски период. И покрај ваквиот позитивен тренд, сепак статистиката покажува дека, од вкупните расходи на Буџетот на РМ само 1.3% се наменети за развој на туризмот и е рангирана на 125 место од 141 земја.² Според објавените податоци во Индексот на

¹<http://tourismmacedonia.gov.mk/DesktopDefault.aspx?tabindex=0&tabid=1328>, пристапено на 02.07.2018

² Национална стратегија за туризам на РМ, Финална верзија, Kohl&Partner, стр. 39.

конкурентност на патувања и туризам, Сејшелите и Доминиканската Република се на врвот на листата на оние земји со највисок удел од владините расходи врз туризмот во однос на вкупниот буџет. Тие и двете имаат вредности поголеми од 20%, а по нив следат уште седум земји, со придонес од 10 до 20%. Првите шест земји се острови, а во првите 10 само две се европски земји (Малта и Исланд).³

Во трудот во фокусот на вниманието се правните претпоставки и нивното влијание врз развојот на туризмот и угостителството во РМ. Дали и на кој начин влијае правната регулатива ќе покаже нашето истражување кое подолу од трудот ќе биде претставено.

1. Правни претпоставки за развој на туризмот и угостителството во РМ

1.1 Уставот на Република Македонија

Уставот на РМ како највисок општ правен акт во државата експлицитно не го споменува туризмот како уставна категорија, туку се споменува на индиректен начин. Во Уставот како една од темелните вредности на уставниот поредок на Република Македонија е утврдена слободата на пазарот и претприемништвото.⁴ Во Главата II со наслов *"Основни слободи и права на човекот и граѓанинот"* во главата 4 со наслов *"Основи на економските односи"*, се гарантира слободата на пазарот и претприемништвото.⁵ Исто така, согласно одредбите од Уставот, Републиката обезбедува еднаква правна положба на сите субјекти на пазарот и презема мерки против монополската положба и монополското однесување на пазарот.⁶ Во тој контекст, Републиката го поттикнува економскиот напредок и се грижи за порамномерен просторен и регионален развој како и за побрз развој на стопански недоволно развиените подрачја.⁷ На странските вложувачи им се гарантира правото на слободно изнесување на вложениот капитал и добивката. Сите природни богатства на Републиката, растителниот и животинскиот свет, добрата од општа употреба, како и предметите и објектите од особено културно историско значење определени со закон се добра од општ интерес за Републиката и уживаат посебна заштита,⁸ а со закон се уредуваат начинот и условите под кои определени добра од општ интерес за Републиката можат да се отстапат на користење.

Врз основа на направената анализа на уставните одредби, можеме да заклучиме дека Уставот на РМ не ги користи термините туризам и угостителство, туку индиректно и на општ начин ги уредува основите на економските односи, кои конкретно се уредени со посебни закони од сферата на туризмот и угостителството.

³ Ibid, стр. 39

⁴ Чл. 8 алинеја 7

⁵ Чл. 55 став 1

⁶ Чл. 55 став 1

⁷ Чл. 57

⁸ Чл. 56 став 1 од Уставот на РМ

1.2 Закон за туристичка дејност

Законот за туристичка дејност (Сл. Весник на РМ бр. 62/04 и сите понатамошни новели), содржи 80 члена групирани во шест дела и тоа: I. Општи одредби во кои се содржани целите на законот и значењето на одделни изрази поврзани со туризмот и туристичката дејност; II. Вршители на туристичката дејност; III. Услови и начини на вршење на туристичката дејност IV. Надзор; V. Прекршочни одредби и VI. Преодни и завршни одредби.

Во делот II со наслов "*Вршители на туристичка дејност*", туристичка дејност можат да вршат трговски друштва и трговци поединци регистрирани во трговскиот регистар (вршители на туристичка дејност) под услови и начин утврдени со законот.⁹ Трговското друштво и трговецот поединец во зависност од видот на услугата што ја дава може да биде *туристичка агенција и туристичко биро*.¹⁰

Согласно одредбите од законот, спортски и синдикални здруженија, културно - уметнички здруженија и друштва, здравствени, социјални и образовни установи и хуманитарни и верски организации можат да организираат туристички патувања за своите членови и членовите на нивното потесно семејство само преку туристички агенции.¹¹

Во делот III со наслов "*Услови и начини на вршење на туристичка дејност*" се регулирани минималните технички и други услови за вршење на туристичката дејност пропишани со закон, при што вршителите на туристичката дејност ја вршат во деловен објект (туристичка агенција, туристичко биро), така што туристичките агенции можат да имаат деловен објект и надвор од седиштето на агенцијата (чл. 11 став 1). Во законот таксативно се наведени видовите на услугите што ги даваат туристичките агенции (чл.12-14) и правата и обврските на истите (чл. 15-24).

Во чл. 25 од законот е регулирано прашањето за вршење на туристичка дејност со лиценца која може да биде А и Б што ја издава органот на државната управа надлежен за работите од областа на туризмот или овластена институција со закон утврдена постапка за добивање лиценца (чл. 26) и исполнување на определени услови утврдени со закон. Исто така, законот ја уредува и улогата на туристичкиот водич кој има задача на домашните и странските посетители во РМ да им ги презентираат природните туристички атрактивности, историја на земјата, културно историските споменици.....(чл. 38) и кој мора да има положен стручен испит за туристички водич (чл. 40) за кој добива уверение од надлежната високообразовна институција а својството туристички водич се докажува со посебна легитимација.

Освен туристички водич, законот експлицитно бара туристичките агенции при организирање на туристички патувања на групи треба да имаат ангажирано и *туристички придружник* кој треба добро да ги познава најзначајните региони во светот и туристичките места во РМ, да поседува добри

⁹ Чл. 3 од Законот за туристичка дејност

¹⁰ Чл. 5 став 1 од Законот за туристичка дејност

¹¹ Ибид, чл. 6.

комуникативни можности и користи еден од светските јазици (чл. 45) и кој мора да има положен стручен испит за туристички придружник (чл. 46) пред испитна комисија.

Туристичкиот водич и туристичкиот придружник се должни да даваат услуги на туристички водич/туристички придружник, совесно и стручно во согласност со одредбите од овој закон, прописите донесни врз основа на него, добрите деловни обичаи во туризмот, статутот и актите на Здружението на туристички водичи и придружници (чл. 48-б став 1).

Согласно одредбите од законот, освен туристичка агенција, туристичка дејност врши и **туристичкото биро**, кое може да го основа градоначалникот на општината, односно градоначалникот на град Скопје (чл. 50), а ги врши следните работи: 1) посредува во обезбедување услуги во домашно сместување; 2) продава билети за културни, забавни, спортски, рекреативни и стопански приредби; 3) продава сувенири, разгледници, брошури, туристички карти, филмови, фотоапарати и 4) дава туристички информации и врши дистрибуција на информативно-промотивни материјали (чл. 49).

Законот за туристичка дејност, исто така, ја регулира и работата на давање на туристички услуги во селскиот и етно туризмот (чл. 51)¹² и други видови на туристички услуги¹³ (чл. 52).

Во делот IV од законот е регулиран надзорот (чл. 58-65) над спроведување на одредбите од истиот, кој го спроведува органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на туризмот (чл. 58 став 1). Работите на инспекцискиот надзор ги врши Државниот пазарен инспекторат преку инспектори, согласно со одредбите од Законот за пазарната инспекција и Законот за туристичка дејност. Постапката на инспекцискиот надзор од страна на државниот пазарен инспекторат, односно овластениот инспектор на општината и овластениот инспектор на градот Скопје е регулирана во членот 61 и повеќе има превентивно-едукативен, отколку репересивен карактер, не исклучувајќи и изрекување соодветни прекршочни санкции.

1.3 Закон за угостителска дејност

Законот за угостителска дејност (Сл. Весник на РМ бр. 62/04), содржи 82 члена групирани во IX дела и тоа: I. Општи одредби во кои се регулирани условите и начинот на вршење на угостителската дејност каде се дадени и дефинициите за угостителска дејност (чл. 2) и угостителски услуги (чл. 3); II.

¹² Туристички услуги во селскиот и етнотуризам се: изнајмување на коњи за јавање, фото-сафари, изработка и продажба на домашни ракотворби, сувенири, инструменти и други производи и услуги во селското домаќинство.

¹³ Под други туристички услуги се сметаат: организирање рекреативни и забавни активности на плажи и базени, изнајмување на пловила за забава (сандолини, даска за едрење и слично), прибор за скијање

на вода, велосипед, лежалка и чадор за заштита од сонце, прибор за риболов и слично и услужни дејности поврзани со водениот превоз кои се реализираат со пловен објект со јачина на мотор кој не надминува 20 коњски сили и кој вклучува превоз на максимум 12 лица.

Вршители на угостителската дејност; III. Услови и начини на вршење на угостителска дејност IV. Должности на угостителот при вршење на дејноста; V. Давање други угостителски услуги и угостителски услуги од физички лица; VI. Давање угостителски услуги на нудисти; VII. Надзор; VIII. Прекршочни одредби; и IX. Преодни и завршни одредби.

Во делот II со наслов *"Вршители на угостителска дејност"*, угостителска дејност можат да вршат трговски друштва и трговци поединци запишани во трговскиот регистар (вршители на угостителска дејност-угостители) под услови и начин утврдени со законот.¹⁴ Физичките лица кои согласно со одредбите на овој закон вршат угостителска дејност се регистрираат во регистарот што го води градоначалникот на општината, а во градот Скопје кај градоначалникот на општината на подрачјето на градот Скопје.¹⁵

Во делот III со наслов *"Услови и начини на вршење на угостителската дејност"* се регулирани минималните технички и други услови за вршење на угостителската дејност пропишани со закон, особено мора да бидат исполнети и следниве услови: објектот да може да се употребува, санитарно здравствени услови, условите за заштита при работа, заштитата и унапредување на животната средина, противпожарна заштита и условите за заштита од бучава пропишани со закон.

Угостителската дејност во угостителските објекти ноќен бар, кабаре, дискотек и дискотек на отворен простор може да се врши доколку угостителот обезбеди и согласност од органот на државната управа надлежен за работите од областа за внатрешни работи дека се исполнети условите за заштита на јавниот ред и мир и безбедноста во сообраќајот (чл. 6 став 2). Министерот кој раководи со органот на државната управа надлежен за работите од областа на угостителството ги пропишува минимално-техничките услови на објектите за вршење на угостителската дејност, како и условите за категоризација за вршење на угостителската дејност (чл. 9).

Од чл. 16 – 22 Законот ги категоризира, односно го одредува називот и видот на угостителските објекти. Така, согласно законот угостителските објекти можат да бидат: 1) угостителски објекти за сместување¹⁶ и 2) угостителски објекти за исхрана.¹⁷

¹⁴ Чл. 4 од Законот за угостителска дејност

¹⁵ Чл. 4 став 2 од Законот за угостителска дејност

¹⁶ Според чл. 18 угостителските објекти за сместување се делат на: 1) основни угостителски објекти за сместување во кои спаѓаат хотели, хотелски населби, апартмански населби, мотели, пансиони, резиденции, туристички населби и слично и 2) комплементарни сместувачки објекти, во кои спаѓаат: ноќевалишта, гостилници, кампови, приватни сместувачки капацитети (соби, апартмани, станови, куќи), одморалишта (за деца, младинци, работници, лица со попреченост и слично), други комплементарни објекти (феријални домови, планинарски и ловни домови и куќи, објекти за привремено сместување и слично).

¹⁷ Според чл. 19 угостителските објекти за исхрана можат да бидат: 1) ресторани (ресторани, гостилници, ресторани за самопослужување, експрес ресторани, киосци, млечни ресторани, ресторан бавчи, летни бавчи, кебапчилници, бистро, пizzerии,

Исто така, законот го определува и **работното време** на угостителските објекти (чл. 23-26), кое зависно од видот на угостителскиот објект работното време трае од 00-24.00 часот за хотели, мотели, пансиони, туристички населби, ноќевалишта и одмаралишта, односно од 07.00-24.00 часот за угостителските објекти за исхрана без оглед на видот на угостителските услуги, а на 31 декември до 07,00 часот наредниот ден итн.

Советот на општината, односно Советот на Град Скопје, за одредени туристички, културни и друг вид манифестации, содржани во годишните програми, може да го продолжат работното време најмногу за два часа, за угостителските објекти, но во времетраење најмногу до три дена (чл. 23).

Законот, исто така, угостителските објекти за сместување (хотел, мотел, пансион, туристички апартман, планинарски и ловни домови), како и угостителскиот објект за исхрана – ресторан и национален ресторан - меана, пред започнување со вршење на дејноста задолжително се категоризираат според условите и стандардите пропишани за одделни видови на овие објекти во поглед на уредувањето, опремувањето и квалитетот на услугите со ѕвездички. Куќите, становите и собите за издавање од страна на физичките лица и селските домаќинства задолжително се категоризираат според условите предвидени во член 27 став 1 од Законот.

Во делот IV од законот се регулирани должностите на угостителот при вршење на дејноста (чл. 34-39), а во делот V е регулирано давањето на други угостителски услуги и угостителски услуги од физички лица (чл. 40-54), односно во делот VI е регулирано давањето на услуги на нудисти (чл. 55).

Во делот VII е регулиран надзорот над спроведување на одредбите, надзор над законитоста на советот и градоначалникот и инспекцискиот надзор над спроведувањето на одредбите на законот (чл. 56-62).

Работите на инспекцискиот надзор на вршителите на угостителската дејност ги врши Државниот пазарен инспекторат преку инспектори, согласно со одредбите од Законот за инспекциски надзор и Законот за државен пазарен инспекторат (чл. 57-а). Постапката на инспекцискиот надзор од страна на државниот пазарен инспекторат, односно овластениот инспектор на општината и овластениот инспектор на градот Скопје е регулирана во членовите од 59-62 и повеќе има превентивно-едукативен, отколку репересивен карактер, не исклучувајќи и изрекување соодветни прекршочни санкции, кои се содржани во делот VIII од чл. 67-а до 70-ж.

Делот IX од законот се однесува на Преодните и завршните одредби (чл. 76-82).

1.4 Закон за основање на Агенцијата за промоција и поддршка на туризмот

објекти за брза храна и слично); 2) барови (кафеана, кафетерија, ноќен бар, кафе бар, кабаре, дискотек, дискотек на отворен простор, пивница и слично); 3) национален ресторан - меана; 4) кантини и 5) други угостителски објекти за исхрана.

Законот за основање на Агенцијата е усвоен во 2008 година и содржи 24 члена. Од неговото донесување до денешен ден Законот претрпи четири измени.¹⁸ Врз основа на одредбите од овој закон е основана Агенцијата со својство на правно лице чие седиште е во Струга. Со Законот се утврдени надлежностите на Агенцијата (чл. 3), а како основни надлежности се *промоција и поддршка на туризмот* во РМ. Исто така, во законот се дадени основните принципи на кои се заснова работата на Агенцијата, а тие се: *стручност, професионалност, транспарентност и одговорност* (чл. 4). Согласно чл. 5 од Законот, Владата на РМ на предлог на Агенцијата донесува *Програма за промоција и поддршка на туризмот*, а средствата за за основање на Агенцијата се обезбедуваат од Буџетот на РМ, донации и други извори согласно законот (чл. 6). Начинот на извршување на надлежностите, надлежностите на директорот и управниот одбор на Агенцијата и нивниот меѓусебен однос, правата, надлежностите и одговорноста на вработените, внатрешната организација на Агенцијата се уредени со Статут на Агенцијата (чл. 7). Според чл. 8 од законот, органи на Агенцијата се директор и Управен одбор кој брои седум члена кои ги именува и разрешува Владата на РМ. Исто така, законот тактивно ги набројува надлежностите на Управниот одбор (чл. 10), како и надлежностите на директорот (чл. 14), како и условите за предвременно разрешување на директорот. Законот, исто така, го забранува судирот на интереси, а во чл. 22 го уредува надзорот над законитоста на работењето на Агенцијата го врши Министерството за економија.

1.5 Закон за автокампови

Во 2013 година е донесен Законот за авто кампови во РМ (Сл. Весник на РМ бр. 13/2013) и содржи 62 члена. Законот претрпи две измени и дополнувања и тоа првата во 2015 година (Сл. Весник на РМ бр. 152/2015), а втората во 2016 година (Сл. Весник на РМ бр. 31/2016). Со овој закон се уредуваат начинот и постапката за основањето автокамп, постапката за отуѓување на градежното земјиште наменето за автокамп, условите кои треба да ги исполнат корисниците на автокамповите како и други прашања поврзани со автокамповите. Целта на овој закон е забрзување на економскиот развој со привлекување на странски и домашен капитал за развој на туризмот.¹⁹ Изградбата и изведувањето на работите за основање и работење на автокамп е од јавен интерес.

Автокамп е посебно ограден и означен простор што претставува функционална целина, формиран во согласност со одредбите од Законот за кампови, заради кампирање.²⁰ Автокампот треба да има простор за

¹⁸ Од донесувањето на Законот за основање на Агенција за промоција и поддршка на туризмот во 2008 година, законот претрпи четири измени и дополнувања и тоа: во 2010, 2012, 2013 и 2014 година.

¹⁹ Чл. 2 од Законот за кампови (Сл. Весник на РМ бр. 13 од 2013)

²⁰ Ибид, чл. 4 став 1

кампирање на кој се формирани кампединици за поставување на опремата за кампирање (шатор, кампприколка, маса, столови, лежалки и слично), како и за сместување на возилото, ако не е обезбедено посебно паркиралиште.

Автокампот се основа на подрачје за кое е донесена урбанистичко-планска документација за автокамп или друга соодветна урбанистичко-планска документација предвидена согласно со Законот за просторно и урбанистичко планирање. Автокамп може да се основа доколку земјиштето е во целосна сопственост на Република Македонија или пак доколку земјиштето е во сопственост на правно или физичко лице.²¹

1.5.1 Основање на автокамп на земјиште во сопственост на Република Македонија

Агенцијата за промоција и поддршка на туризмот пред започнување на постапка за донесување на урбанистичко-планска документација со која ќе се предвиди автокамп на земјиште во сопственост на Република Македонија, доставува известување до единицата на локалната самоуправа на чие подрачје се предвидува формирање на автокамп.²² Единицата на локалната самоуправа во рок од десет дена по приемот на известувањето, дава мислење до Агенцијата. По истекот на рокот Агенцијата поднесува писмено барање до Владата на Република Македонија за добивање на согласност за основање на автокамп.

Барањето особено содржи податоци за:

- опфатот на автокампот со список на индикации за катастарските парцели кои влегуваат во опфатот,
- постоечката и инфраструктурата која треба да се изгради за потребите на автокампот (патна, комунална, енергетска и друг вид на инфраструктура),
- потребни финансиски средства за формирање на автокамп и
- мислење на единицата на локалната самоуправа, доколку е доставено до Агенцијата во утврдениот рок.

По приемот на барањето, Владата на Република Македонија донесува одлука за давање согласност за основање на автокамп со која ја утврдува и минималната категорија на автокампот или ќе го одбие барањето.

1.5.2 Основање на автокамп на земјиште во приватна сопственост

Правни и физички лица кои се сопственици на градежно земјиште, односно закупци на градежно земјиште сопственост на друго правно или физичко лице, кое согласно со планската документација е наменето за автокамп, поднесуваат барање за добивање на согласност за формирање на автокамп до Агенцијата, кон кое приложуваат извод од урбанистичко-планска документација со која е предвиден автокамп, геодетски елаборат за нумерички

²¹ Ибид, чл. 5 став 1 и 2

²² Чл. 6 од Законот за автокампови

податоци за градежното земјиште и имотен лист со утврдено право на сопственост или право на закуп за градежното земјиште.²³

По приемот на барањето со комплетна документација Агенцијата ја известува единицата на локалната самоуправа на чие подрачје се предвидува формирање на автокамп. Единицата на локалната самоуправа во рок од десет дена по приемот на известувањето дава мислење до Агенцијата.

По истекот на рокот Агенцијата поднесува писмено барање до Владата на Република Македонија за добивање на согласност за основање на автокамп, кон кое ја доставува документацијата, како и мислењето на единицата на локалната самоуправа, доколку е доставено до Агенцијата во законскиот рок.

По приемот на барањето Владата на Република Македонија донесува одлука за давање согласност за основање на автокамп или ќе го одбие барањето.

1.5.3 Категоризација на автокамповите

Во Делот IV од Законот за автокампови од чл. 33 – 45 е регулирана категоризацијата на автокамповите, односно постапката на категоризација. Корисникот на автокампот пред доставување на барање за категоризација на автокампот е должен да достави до Агенцијата план за уредување на просторот за кампирање предвиден со урбанистичко-планската документација, кој треба да биде изработен во согласност со условите за категоризација на автокамп од кои се однесуваат на просторот за кампирање, во зависност од категоријата на автокампот.²⁴

Планот за уредување на просторот за кампирање на предлог на Агенцијата го одобрува органот на државната управа надлежен за работите од областа на уредувањето на просторот. Формата и содржината на планот за уредување на просторот за кампирање ги пропишува министерот кој раководи со органот на државната управа надлежен за работите од областа на уредувањето на просторот.

Автокампот пред започнување со вршење на дејноста задолжително се категоризира согласно со условите за категоризација, а во зависност од уредувањето, опремувањето и квалитетот на услугите.

Категориите се означуваат со број на ѕвездички, при што распоредувањето во категории и означувањето на категории се врши на следниов начин:

- автокампови од прва категорија со четири ѕвездички,
- автокампови од втора категорија со три ѕвездички,
- автокампови од трета категорија со две ѕвездички и

²³ Чл. 7 од Законот за автокампови

²⁴ Чл. 33 од Законот за автокампови

- автокампови од четврта категорија со една ѕвездичка.

Категоризацијата на автокамп ја врши Комисија за категоризација на автокампови формирана од страна на директорот на Агенцијата составена од шест члена и тоа по еден претставник од Агенцијата, Министерството за транспорт и врски, Министерството за економија, Министерство за здравство, Министерството за труд и социјална политика и од единицата на локалната самоуправа во која се формира автокампот, а при формирањето на Комисијата се почитува начелото на соодветната и правичната застапеност на претставниците на заедниците во единицата на локалната самоуправа во која се формира автокампот.

Надзор над спроведувањето на одредбите на законот врши Агенцијата, додека инспекциски надзор над спроведување на одредбите од овој закон врши Државниот пазарен инспекторат согласно овластувањата со закон. Надзор на исполнетоста на условите за санитарно-здравствените услови, условите за заштита при работа, условите за заштита и унапредување на животната средина, условите за противпожарна заштита и условите за заштита од бучава пропишани со закон (чл. 35), вршат соодветните инспекциски органи надлежни согласно со прописите од областа на угостителството, животната средина, работните односи и здравствената заштита. Во постапката за инспекциски надзор се применуваат одредбите од Законот за инспекцискиот надзор и Законот за Државниот пазарен инспекторат, а при надзорот согласно ставот (2) на овој член и прописите на посебните закони по кои постапуваат соодветните инспекциски органи, доколку со овој закон поинаку не е уредено.

1.6 Закон за локална самоуправа

Во чл. 22 од Законот за локална самоуправа на РМ (Сл. Весник на РМ бр. 5 од 29 јануари 2002) е утврдена Листа на надлежности на општините, во кои спаѓаат: Локалниот економски развој - планирање на локалниот економски развој; утврдување на развојните и структурните приоритети; водење на локална економска политика; поддршка на развојот на малите и средните претпријатија и на претприемништвото на локално ниво и во тој контекст, учество во воспоставувањето и развојот на локалната мрежа на институции и агенции и промовирање на партнерство;

Природните и културолошките предности што ги поседуваат поедини општини во РМ, овозможуваат сопствениот локален економски развој да го засноваат на природните богатства и убавини, поаѓајќи од Стратегијата за ЛЕР и Локалните акциони планови.

1.7 Закон за рамномерен регионален развој

Законот за рамномерен регионален развој (Сл. Весник на РМ бр. 63/07) има за цел поттикнување на рамномерен регионален развој, планирањето на регионалниот развој, финансирањето и распределбата на средства за

поттикнување на рамномерниот регионален развој, следењето и оценувањето на спроведувањето на планските документи и проекти и други прашања поврзани со регионалниот развој (чл. 1). Законот експлицитно (директно) не го употребува терминот туризам и угостителство, но затоа, преку регионалниот развој како процес на идентификување, поттикнување, управување и искористување на развојните потенцијали на планските региони и подрачјата со специфични развојни потреби, државата преку креирање политика за поттикнување рамномерен регионален развој и примена на инструменти и мерки насочени кон намалување на регионалните диспаритети и остварување на рамномерен и одржлив развој во Република Македонија (чл. 2 став 1 и 2).

Туризмот со своите огромни потенцијали е значаен фактор за постигнување на рамномерен регионален развој во државата, односно предизвик и мотивација за поттик за домашни и странски инвестиции, особено во оние општини коишто имаат природни и културни ресурси.

Плански регион²⁵ е функционално-територијална единица воспоставена за потребите на планирање на развојот и за реализација на политиката за поттикнување рамномерен регионален развој (чл. 2 став 3). Со рамномерниот регионален развој на државата управува тело кое се нарекува Совет за рамномерен регионален развој на Република Македонија чија основна задача му е усогласување и координирање на политиката за поттикнување рамномерен регионален развој. Со рамномерниот регионален развој на планските региони управува тело кое се нарекува Совет за развој на планскиот регион чија задача е усогласување и спроведување на политиката за развој на планскиот регион.²⁶

Цели на политиката за поттикнување рамномерен регионален развој се:

- рамномерен и одржлив развој на целата територија на Република Македонија, заснован врз моделот на полицентричен развој,
- намалување на диспаритетите меѓу и во рамките на планските региони и подигнување на квалитетот на животот на сите граѓани,
- зголемување на конкурентноста на планските региони преку јакнење на нивниот иновациски капацитет, оптимално користење и валоризирање на природното богатство, човечкиот капитал и економските особености на различните региони,
- зачувување и развивање на посебниот идентитет на планските региони, како и нивна афирмација и развој,
- ревитализација на селата и развој на подрачјата со специфични развојни потреби
- поддршка на меѓуопштинската и прекуграничната соработка на единиците на локалната самоуправа во функција на поттикнување рамномерен регионален развој.

²⁵ Во РМ има 8 (осум) плански региони кои се усвоени од страна на Собранието на РМ на 29. Септември 2009 година. Планските региони служат за статистички, економски и административни цели и според Одлуката на Собранието тие се: Скопски плански регион, Источен плански регион, Југоисточен плански регион, Североисточен плански регион, Пелагониски плански регион и Југозападен плански регион.

²⁶ Чл. 2 став 10 и 11;

Врз основа на целите на политиката за поттикнување рамномерен регионален развој преку користење и валоризирање на природното богатство, ревитализација на селата и развојот на подрачјата со специфични развојни потреби (пр. туристички потенцијали), а согласно Стратегијата за регионален развој на Македонија, Програма за развој на планскиот регион и Акционен план, одредени Единици на локалната самоуправа од планските региони можат да бидат двигател на економскиот развој на самиот регион со проекти од областа на туризмот.

Согласно чл. 6 од законот, како Подрачја со специфични развојни потреби, се: погранични, рурални, ридско-планински и други подрачја што заостануваат во развојот, подрачја со природни богатства и културно наследство кои се заштитени со закон и други подрачја со специфични развојни потреби утврдени со закон. Како основни критериуми за определување на подрачјата со специфични развојни потреби се степенот на економската развиеност, демографскиот индекс, географската положба, степенот на изграденост на техничката и социјалната инфраструктура и *вредноста на природното богатство и културното наследство*.²⁷

1.7. Подзаконски акти

Во Правилникот за категоризација на хотели, мотели и дневни пансиони се утврдени повеќе критериуми особено: зградата/собите и нивната големина, бројот на соби и апартмани, чистотата и хигиената, простории за инвалидизирани лица, поседување паркинг простор, мебел и опрема во собите, депозит/сеф, климатизација и контрола на бучавоста, електроника за забава (ТВ, звучници, факс.), телекомуникација (јавна говорница за гости, интернет конекција, телефон во соба), услугата, храната, слободни активности, конференциски сали и простории во објектот и др.²⁸

Заклучок

Развојот на туризмот во една држава зависи од повеќе фактори, но ние во овој труд се определивме за анализа на правните претпоставки. Од анализата на правните претпоставки, особено анализата на содржината на законската регулатива која е дадена погоре во текстот, можеме да заклучиме дека таа овозможува динамичен развој на туризмот во разни сектори и тие генерално имаат позитивно влијание врз развојот на туризмот и угостителството во РМ. Имено, легислатива во РМ овозможува развој на туризмот и угостителството, односно делува стимулативно за развој и инвестирање на овие дејности, а државните институции со креирање на соодветни развојни политики делуваат

²⁷ Чл. 7 став 1 од Законот за рамномерен регионален развој;

²⁸ <http://www.economy.gov.mk/doc/2073>, пристапено на ден 02.07.2018.

стимулативно во развојот на овие дејности преку обезбедување на субвенции на туроператорите .

Исто така, од анализата на правната регулатива можеме да заклучиме дека во РМ постојат повеќе институции кои имаат надлежност да се грижат за развој на туризмот и угостителството. Министерството за економија има посебен Сектор за туризам и угостителство кој се грижи за развојот на овие дејност. Во 2008 година е формирана специјализирана Агенција за промоција и поддршка на туризмот, која го помага секторот туризам во повеќе сегменти. Агенцијата, како маркетинг и пазарно ориентирана институција, преку промотивни активности и креирање на туристички производи во соработка со стопанството, придонесува кон поголема кокуректност и препознатливост на Република Македонија како туристичка дестинација. Во системот на институции кои имаат ингеренции за развојот на туризмот, а во тој контекст и на угостителството, спаѓаат и Советот за рамномерен регионален развој и Советот за развој на планските региони.

Значајно место во развојот на туризмот и угостителството во РМ имаат и две непрофитни и невладини организации: Стопанска комора за туризам на Македонија (СКТМ) и Хотелската асоцијација на Македонија (ХОТАМ) кои се значаен партнер на Владата на РМ и Министерството за економија, особено во процесот на подготвување и донесување на законска регулатива од областа на туризмот и угостителството.

Врз основа на резултатите од нашето истражување можеме да заклучиме дека во РМ постојат добри правни и институционални претпоставки за развој на туризмот и угостителството.

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

- Национална стратегија за туризам на РМ (2016-2021), Финална верзија, Kohl&Partner, Skopje, 2016;
- Законот за основање на Агенцијата за промоција и поддршка на туризмот (Сл. Весник на РМ бр. 103/2008, 156/2010, 59/2012, 187/2013 и 41/2014)
- Закон за туристичка дејност (Сл. Весник на РМ бр. 62/04, 89/2008, 12/2009, 17/2011, 47/2011, 53/2011, 123/2012, 164/2013, 27/2014, 116/15 и 192/15);
- Законот за угостителска дејност (Сл. Весник на РМ бр. 62/04, 89/08, 115/10, 53/11, 141/12, 164/13, 187/13, 166/14, 199/14, 129/15, 192/15, 39/16 и 71/16);
- Закон за рамномерен регионален развој (Сл. Весник на РМ бр. 63/07);
- Законот за авто кампови во РМ (Сл. Весник на РМ бр. 13/2013);
- Закон за локална самоуправа (Сл. Весник на РМ бр. 5/2002);
- Закон за рамномерен регионален развој* (Сл. Весник на Р.М. бр.63 од 22.05.2007);
- Правилник - Категоризација на хотели, мотели и пансиони;

<http://www.economy.gov.mk/info/organogram>. Пристап: 05.07.2018;
<http://hotam.org/mk/> ;
<http://www.economy.gov.mk/info/misija>, пристап на 01.07.2018 година
<http://www.economy.gov.mk/info/organogram>
<http://tourismmacedonia.gov.mk/DesktopDefault.aspx?tabindex=0&tabid=1328>,
пристапено на 02.07.2018 година.
Програма за промоција и поддршка на туризмот во РМ во 2018 година (Сл.
Весник на РМ бр. 21 од 02.02.2018).
Статутот на Хотелска асоцијацијата на Македонија-ХОТАМ, 2015;
Статутот на Стопанската комора за туризам на Македонија (СКТМ), 2014.
Методијески, Д. и Цуцулески, Н. (2015), Меѓународен туризам, Современост,
Скопје;
Методијески, Д (2012), Туризмот во руралните средини, Современост, Скопје;
Jeffries, D., Governments and Tourism, Butterworth-Heinemann, 2001, p. 10 (pdf),
Устав на Република Македонија, 1991;

